

http://www.hrk.de/de/download/dateien/Bonn_Nov_05_Selesnewa.pdf.

3. Новиков А.М. Основания педагогики: пособие для авторов учебников и преподавателей / Александр Михайлович Новиков. – М.: Эгвес, 2010. – 208 с.
4. Пайкуш М.А. Науково-методичне забезпечення підготовки вчителя до профільного навчання фізики у загальноосвітніх навчальних закладах / М.А.Пайкуш. – Львів: Спом, 2005. – 20 с.
5. Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі/ Наказ МОН № 854 від 11.09.09 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/?id=2>
6. Профільне навчання: теорія і практика / [Замаскіна П.І., Кизенко В.І., Липова Л.А. та ін.]; під ред. Л.А. Липової. – К.: ВВП «Компас», 2007. – 192 с.
7. Самодрин А.П. Принцип профільного навчання. / А.П.Самодрин // Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 10-11 грудня 2008 р.) / За ред. В.Ф. Моргуна. – Полтава: Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, 2008. – С. 39-43.
8. Elementary ICT Curriculum for Teacher Training. [Електронний ресурс].– Moscow: UNESCO Institute for Information Technologies in Education, 2002.–Режим доступу: <http://iite.unesco.org/library/item/61/>

Анотація

Стаття присвячена аналізу компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів до роботи у профільній школі.

Аннотация

Статья посвящена анализу компетентностного подхода к профессиональной подготовке будущих учителей к работе в профильной школе.

Summary

The article focuses on the analysis the competence approach to the training teachers of section secondary school.

Ключові слова: профільна школа, методологічний підхід, компетентнісний підхід, компетентність, компетенція.

Ключевые слова: профильная школа, методологический подход, компетентностный подход, компетентность, компетенция.

Key words: section-teaching, methodological approach, competence approach, competence.

Подано до редакції 15.03.2011.

УДК 37.091.12:373.3

© 2011

Криворучко Ю.М.

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасному суспільстві людина повинна бути здатною приймати нестандартні рішення, пристосовуватись до нових умов життя, створювати нові матеріальні чи інтелектуальні продукти, тобто бути людиною творчою. Тому одним з головних завдань освіти є всебічний розвиток особистості, розкриття і реалізація її творчого і духовного потенціалу у різних видах діяльності. Надзвичайно вадливим для творчого розвитку дитини є період її навчання у початковій школі. Значні можливості у цьому напрямі мають навчальні предмети художньо-естетичного циклу, зокрема уроки образотворчого мистецтва. Розвиваючи свої творчі здібності в образотворчому мистецтві, дитина зберігає творчий характер ставлення до будь-якої справи. Саме тому вчитель початкових класів повинен створити сприятливі умови для творчого розвитку кожного учня, а у процесі професійної підготовки у нього повинна сформуватися готовність до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Дослідженням проблеми підготовки майбутнього вчителя до розвитку творчої особистості учня та творчої професійної діяльності займалися Ю.П.Азаров, Ю.К.Бабанський, В.І.Загвязинський, В.А.Кан-Калик, Н.В.Кічук, Ю.М.Кулюткін, М.Д.Нікандров, М.М.Поташник, С.О.Сисоєва, Р.П.Скульський та ін.

Методичний аспект розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва досліджували О.І.Кульчицька, Н.С.Лейтес, О.О.Мелік-Пашаєв, О.І.Савенков, Г.Г.Савенко, Н.П.Саракуліна та ін.

Формуванню професійних умінь майбутніх учителів присвячено дисертаційні дослідження О.М.Івлієвої, Ж.Є.Сироткіної, О.В.Ткачук, Г.Б.Шульги, М.П.Парфьонова, О.О.Хращевської та ін. Однак спеціальних досліджень, присвячених використанню методу проектів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку художньо-творчих здібностей учнів, не проводилося.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у розкритті можливостей використання методу проектів у процесі підготовки майбутніх учителів до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження... На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності та розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів нами визначено *готовність майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів* як цілісне стійке особистісне утворення, що дозволяє організувати навчальну діяльність молодших школярів, спрямовану на розвиток їхніх художньо-творчих здібностей [3, с. 56].

У структурі досліджуваної готовності нами виділено особистісно-мотиваційний, змістово-процесуальний та оцінно-рефлексивний компоненти [3, с. 62-65].

Якісний аналіз даних констатувального експерименту дозволив виявити проблеми підготовки майбутніх учителів до організації різноманітних видів діяльності з розвитку в учнів художньо-творчих здібностей, що носять комплексний характер. У галузі змістового забезпечення навчання студентів існують суперечності між теорією творчого розвитку особистості молодшого школяра і технологіями реалізації змісту нормативної складової Державного стандарту початкової загальної освіти. Традиційна методика підготовки вчителя початкової школи освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” здебільшого орієнтує студентів на опанування алгоритмами проведення уроків і лише незначною мірою охоплює питання розвитку творчої особистості дитини та врахування її здібностей в умовах традиційного навчання [3, с.66-83].

Це зумовило необхідність теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки системи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку художньо-творчих здібностей учнів [3]. Система формування означеної готовності студентів розроблена на основі системного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів та включає: мету, етапи, зміст, форми, методи і прийоми, засоби та результат формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до розвитку художньо-творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва [3, с. 86-147].

Експериментальна система поетапного формування досліджуваної готовності студентів містить *три етапи*: пропедевтичний, власне формувальний та інтеграційний.

Перший (пропедевтичний) етап передбачає включення до змісту педагогічних та психологічних дисциплін завдань, спрямованих на розвиток художньо-творчих здібностей студентів, а також завдань із забезпечення мотиваційної спрямованості студентів на розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання.

Другим (власне формувальним) етапом передбачено включення до змісту фахових методик та педагогічної практики завдань, спрямованих на набуття студентами знань щодо організації творчої діяльності учнів початкової школи у процесі навчання та формування у них умінь використовувати ці знання у власній педагогічній діяльності.

На *третьому (інтеграційному) етапі* передбачено впровадження у навчальний процес спецсемінару “Розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів”. Розроблений зміст, організаційні форми, методи, прийоми та засоби формування готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку художньо-творчих здібностей учнів мали сприяти підвищенню її рівня у студентів.

Відбір *методів* поетапного розгортання готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку художньо-творчих здібностей учнів у межах розробленої системи здійснювався з урахуванням закономірностей трансформації отриманих студентами знань і умінь з конкретних дисциплін у комплексні вміння, що характеризуються більш високим проявом особистісно-мотиваційного, змістово-процесуального та оцінно-рефлексного компонентів досліджуваної готовності студентів.

Метод проектів останнім часом набув широкого розповсюдження як у початковій школі, так і у вищій. У зв'язку з цим майбутній вчитель початкової школи повинен вміти використовувати його у власній педагогічній діяльності. А використання методу проектів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя сприяє глибшому усвідомленню ним знань, розвитку здатності аргументувати та відстоювати власну точку зору, розвитку комунікативних умінь тощо.

Метод проектів розробили американські вчені В.Кіппатрик та Е.Колінгс на основі теоретичних положень проблемного навчання, розроблених Дж.Д'юї.

Г.К.Селевко зазначає, що *технологія проектного навчання* ґрунтується на розробці та створенні студентом під контролем викладача нових продуктів (матеріальних чи інтелектуальних), що мають суб'єктивну чи об'єктивну новизну і практичне значення [2, с. 228].

Навчальний творчий проект – це самостійно розроблений та виготовлений (матеріальний чи інтелектуальний) продукт від ідеї до її втілення, виконується під контролем та з консультацією викладача [2, с. 229].

Навчальне проектування орієнтоване передусім на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, яку вони виконують протягом визначеного відрізка часу [1, с. 150].

Завдання викладача у проектному навчанні полягає не у відповіді на інформаційні питання, а у допомозі студенту у пошуку свого дослідницького питання, створенні дослідницької програми, здійсненні її (з можливою кореляцією теми, мети та завдань дослідження), організації рефлексії процесу та результатів власної діяльності.

Учені виділяють різні види проектів залежно від мети, тривалості, галузі знань, кількості учасників тощо.

О.М.Пехота виділяє такі типи проектів:

- дослідницькі (потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів обробки даних);
- творчі (не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розкривається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту);
- ігрові (учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером та змістом проекту);
- інформаційні (спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів);
- практико-орієнтовані (результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на їхні соціальні інтереси (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник) [1, с. 152-153].

За тривалістю проведення проекти розрізняють:

- короткодючі (кілька занять з програми одного навчального предмета);
- середньої тривалості (від тижня до місяця);
- довготривалі (кілька місяців) [1, с. 154].

За кількістю учасників виділяють проекти:

- особистісні (індивідуальні);
- парні;
- групові [1, с. 154].

На практичних заняттях зі спецсеминару використовувались як групові, так й індивідуальні проекти.

Кожен студент виконував індивідуальний проект “Програма розвитку художньо-творчих здібностей учня початкової школи”.

Г.К.Селевко виділяє такі стадії розроблення проекту:

- 1) організаційно-підготовча стадія (проблематизація, вибір проектного завдання студентами);
- 2) розроблення проекту (планування індивідуальної або групової діяльності студентів);
- 3) технологічна стадія (безпосередня робота над проектним завданням);
- 4) заключна стадія (оформлення результатів, презентація, обговорення, саморефлексія) [2, с. 233].

Відповідно до вище описаних стадій розроблення проекту, визначених Г.К.Селевком, нами розроблено схему виконання індивідуального проекту “Програма розвитку художньо-творчих здібностей учня початкової школи”.

1. Визначте рівень розвитку художньо-творчих здібностей учня (за допомогою спеціальних психологічних методик визначення рівня розвитку художньо-творчих здібностей, аналізу робіт учнів та бесіди з вчителем).
2. На основі одержаних даних доберіть (розробіть) завдання для розвитку всіх компонентів художньо-творчих здібностей учня відповідно до його індивідуальних особливостей.
3. Розробіть методичні рекомендації щодо організації виконання учнем дібраних (розроблених) завдань.
4. Оцініть розроблену Вами програму розвитку художньо-творчих здібностей молодшого школяра. За необхідності внесіть корективи.

На останньому практичному занятті зі спецсеминару відбувалася презентація та колективне обговорення цих проектів. Робота над проектами сприяла поглибленню, узагальненню та систематизації знань студентів з проблеми розвитку художньо-творчих здібностей учнів та розвитку їхніх умінь планувати і організовувати навчально-виховну діяльність, спрямовану на розвиток художньо-творчих здібностей молодшого школяра. Формою підсумкового контролю зі спецсеминару був залік. Успішне виконання та захист індивідуального проекту були необхідними умовами для допуску студента до складання заліку.

Крім цього проекту, студенти також виконували творчі проекти з таких тем:

1. “Як би я використав(ла) можливості навчальних предметів початкової школи для розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів”.
2. “Розвиток художньо-творчих здібностей учнів початкової школи майбутнього”.
3. Дидактична казка про засоби виразності в образотворчому мистецтві.
4. Дидактична казка про виражальні можливості кольорів (ліній, форми).

Під час презентації творчих проектів “Як би я використав(ла) можливості навчальних предметів початкової школи для розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів” майже всі студенти підкреслюють сенситивність молодшого шкільного віку для розвитку означених здібностей учнів та пропонують здебільшого використовувати на уроках образотворчого мистецтва завдання творчого характеру. Показовим є те, що більш, ніж половина студентів у своїх роботах вказали на необхідність інтеграції навчальних дисциплін художньо-естетичного циклу для забезпечення розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.

У результаті аналізу творчих проектів студентів з теми “Розвиток художньо-творчих здібностей учнів початкової школи майбутнього” було виявлено, що більшість студентів вважають, що у школі майбутнього учням надаватимуть повну свободу дій, що, на їхню думку, сприятиме розвитку художньо-творчих здібностей учнів.

Дуже творчо підійшли студенти до написання та презентації дидактичної казки про засоби виразності в образотворчому мистецтві та про виражальні можливості кольорів (ліній, форми). Студенти у фантастичній, захопливій та водночас доступній формі розкривали виражальні можливості різних видів образотворчого мистецтва. Назви цих казок, які потрібно було вигадати, теж вражають своєю фантастичністю та оригінальністю. Деякі студенти виконали ще й ілюстрації до написаних казок. Виконання цього проекту сприяло не тільки глибшому розумінню майбутніми вчителями початкової школи виражальних можливостей різних видів образотворчого мистецтва, а й формуванню у них умінь навчати учнів розуміти мову візуального мистецтва.

Ефективною формою організації співпраці студентів є виконання ними групового проекту “Завдання для розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів”. Студенти об'єднувалися у групи по 4-5 осіб. Кожна група отримувала завдання: добрати або розробити завдання для розвитку якостей окремого рівня розвитку художньо-творчих здібностей учня (відповідно до структури означених здібностей за О.О.Мелік-Пашасвим [3, с.44-46]). Можна запропонувати студентам інший варіант: всі групи добирають завдання для розвитку якостей всіх рівнів означених здібностей учнів.

У кожній групі студенти розподілили обов'язки та працювали відповідно до них. Після завершення роботи кожна група робила презентацію своїх завдань. Це дало можливість всім студентам ознайомитися з завданнями на розвиток всіх компонентів художньо-творчих здібностей молодших школярів. Після презентації відбувалось колективне обговорення та оцінювання проектів.

Результати формувального експерименту свідчать, що рівень сформованості досліджуваної готовності у студентів експериментальної групи значно підвищився за всіма показниками, тоді як у студентів контрольної групи зафіксовано незначне підвищення рівня сформованості досліджуваної готовності. Найбільш значущі зміни відбулися за такими показниками: рівень розвитку художньо-творчих здібностей, вміння здійснювати педагогічне керівництво розвитком художньо-творчих здібностей молодших школярів та вміння оцінювати навчальні досягнення учнів [3, с. 164-177].

Висновки... Отже, використання методу проектів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів сприяє підвищенню рівня їхньої готовності до розвитку художньо-творчих здібностей учнів. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні змісту та організації науково-дослідної роботи майбутніх учителів з проблеми розвитку творчого потенціалу молодших школярів у процесі навчання.

Література

1. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; Заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
2. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1. / Г.К.Селевко – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
3. Криворучко Ю.М. Формування готовності майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Криворучко Юлія Михайлівна. – Чернігів, 2010. – 247 с.

Анотація

У статті розкрито зміст та результати впровадження методу проектів у систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку художньо-творчих здібностей учнів.

Аннотация

В статье раскрыто содержание и результаты внедрения метода проектов в систему подготовки будущих учителей начальных классов к развитию художественно-творческих способностей учеников.

Summary

The article focuses on the content and results of project work implementation in the system of future primary school teachers' preparation for the development of pupils' artistic and creative abilities.

Ключові слова: метод проектів, розвиток художньо-творчих здібностей учнів, готовність майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.

Ключевые слова: метод проектов, развитие художественно-творческих способностей учеников, готовность будущего учителя к развитию художественно-творческих способностей младших школьников.

Key words: project work, the development of pupils' artistic and creative abilities, future teacher's readiness for the development of primary school children's artistic and creative abilities.

Подано до редакції 14.03.2011.

УДК 371.11+371.014.

© 2011

Немченко С.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ РЕФЛЕКСИВНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Загальновідомо, що першопричиною процвітання чи, навпаки, занепаду як держави в цілому, так і кожної організації зокрема є майстерне чи бездарне управління. Саме тому проблема професійної діяльності керівників загальноосвітніх шкіл набуває надзвичайної актуальності, оскільки від її успішного розв'язання багато в чому залежить ефективність майбутнього розвитку. Перед керівниками шкіл постають нові завдання, які потребують умінь аналізувати великий обсяг фактичного матеріалу, узагальнювати тенденції, прогнозувати розвиток педагогічної системи школи, приймати рішення, організовувати їх виконання, оцінювати результати. Тому стає актуальною проблема зміни професійної свідомості керівника освітнього закладу, переосмислення стратегії управління, набутого досвіду, засвоєння нових ціннісних орієнтирів професійної діяльності. З огляду на це безумовно стає необхідним розвиток внутрішніх механізмів, від яких залежить розгортання процесу професійної діяльності. Виявити внутрішні механізми управлінської діяльності допомагає перенесення акценту з результативних характеристик на процесуальні. Щоб сучасна школа стала інструментом рефлексії, що забезпечує рефлексивне мислення, потрібен керівник, здатний до рефлексії та відповідно до рефлексивного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... На сьогодні в галузі вітчизняних досліджень рефлексивного управління концептуально протистоять один одному, як мінімум, три підходи: гуманітарний (В.Лефевр, В.Лепський, Ю.Шрейдер та ін.), системомиследіяльний (Г.Щедровицький, О.Анисимов, Г.Крилов, В.Марча, В.Розін та ін.) та натуралістичний (В.Дружинін, Д.Конторов, Ю.Красовський). З позицій першого фундаментальна роль рефлексії в рефлексивному управлінні полягає в "механізмі вибору", з позиції другого – в "механізмі ліквідації розривів діяльності", з позиції третього – у "механізмі зворотного зв'язку". Можна зробити висновок, що на цей час не існує єдиного розуміння поняття "рефлексивне управління".

Формулювання цілей статті... Мета статті – визначення особливостей діяльності керівника в процесі рефлексивного управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Виклад основного матеріалу дослідження... Діяльність людського співтовариства спрямовується на задоволення потреб його членів, а підприємство (у нашому випадку – загальноосвітній навчальний заклад) вважається інституціалізованою формою відповідного суспільного механізму. З цим можна погодитися, але важливо підкреслити, що має йтися про задоволення кожним членом суспільства саме власних потреб, хоча й із залученням для цього суспільного механізму.

Суспільний механізм має бути побудовано таким чином, щоб для задоволення власної потреби людина була включена в суспільний механізм і цим сприяла задоволенню потреб інших людей. Зважаючи на логіку управління, неможливо вимагати від людини приймати потреби інших людей як власну мету. Таким чином, загальноосвітній навчальний заклад – це колектив людей з узгодженими за певними параметрами власними потребами. Об'єднання людей у колектив та залучення їх до виконання своїх професійних обов'язків, у нашому випадку надання освітніх послуг, далеко не вичерпує характеристику сутності навчального закладу, більш важливим є механізм узгодження особистих потреб. Отже, у суб'єкта, залученого до діяльності в колективі, має бути шанс для здійснення власного сенсу діяльності (його цінностей і потреб).

Представники "школи людських відносин" вважають, що "організація виконує потрібну функцію: забезпечує досягнення цілей, для яких створена організація; сприяє підтримці інтересів соціальних груп, що утворюються всередині організації; створює основу для задоволення потреб індивідумів, що складають цю групу" [9; 4; 5; 7, с.23]. Це суперечить основам рефлексивного управління, тому що акцентується на соціальній групі, а не на особистості. І хоча перетинання позицій очевидне, але розбіжність у пріоритетах настільки істотна, що рефлексивне управління стає антиподом "школи людських відносин".

Необхідно наголосити, що в рефлексивному управлінні сенс діяльності загальноосвітнього навчального закладу – це сенс діяльності його керівника, тобто сенс суб'єктивний. І жодна місія навчального закладу – поняття об'єктивне, відчужене від суб'єкта управління – у рефлексивному управлінні не припускається. Сенс діяльності керівника наповнений соціальним, суспільним компонентом, але це не знімає з нього принципової суб'єктивності, не робить його відчуженим.

Традиційно, в умовах суспільного виробництва взагалі та надання освітніх послуг у навчальних закладах зокрема, людину з її особистими потребами взагалі не можливо побачити й уся структура навчального закладу